

12 Mart döneminin hemen ertesiinden bu yana Türkiye toplumu giderek yoğunlaşan bir siyasal - toplumsal hareketlilik sürecini yaşamaktadır. Toplumun başlıca iki kampa ayrılmasının giderek daha da netleştiği bu süreç içinde, başlangıçta her iki kampın en radikal unsurları arasında meydana gelen siyasal çatışmalar, en son Malatya ve Sivas olaylarında görüldüğü üzere artık kitlesel nitelik almaya başlamıştır. Bundan önce meydana gelen Erzurum, Elazığ, Iğdır, Kars, Kayseri v.b. olaylarda olduğu gibi Malatya ve Sivas olaylarında da ilk hareket faşistlerce başlatıldı. Faşist militanlar sağ kitle hareketinin sürükleyicisi, tahrikçileri ve olay içindeki yöneticileri idiler. **Birikim**'in Mayıs (39.) sayısında yayımladığımız Malatya olaylarını konu alan yazıda ülkenin merkezinde yer alan geniş bölgenin durumu ayrıntılı olarak açıklanmış ve halkın iki karşıt topluluğa ayrılmış olarak hayatını sürdürdüğü ve bu haliyle gerilimli durumun, hızla yaygınlaşacak geniş bir iç çatışmanın doğmasına her an hazır olduğu gösterilmeye çalışılmıştı. Sivas'da meydana gelen olaylar bunun yeni bir doğrulanması olmuştur.

Türkiye'nin orta bölgesinde net biçimde görülen kutuplaşma, bu bölgenin kent ve kasabalarının kendi iç hayatının bütünselliğini parçalamıştır. Çoğu kent ve kasabalarda karşıt topluluklar arasındaki ekonomik ilişkiler bile zedelenerek kopmakta, her topluluk kentin ve da kasabanın bir bölümüne yerleşmekte, orada diğerine karşı savunmayı da

gözeterek kendi hayatını yeniden kurmaya çalışmaktadır.

Ancak bilinmektedir ki bu denli keskin biçimde olmasa bile ülkenin diğer bölgelerinde ve özellikle metropol kentlerde de benzer bir durum vardır. Bazı semt ve mahallerin devrimcilerin ya da faşistlerin denetiminde olduğu ve buralara karşı siyasal hareket mensuplarının sokulamadığı bilinmektedir. Metropol kentlerdeki bu tür «bölge»lerin varlığı, kentsel hayatı, Türkiye'nin orta bölgesinde olduğu gibi bölmemiştir ve bu tür «bölge»lerde yaşayanlar ile «bölge»yi koruyan, denetim altında tutanlar arasında tam bir uyum olduğu söylenemez. Ancak şu var ki faşistler, son bir yıl içinde uygulamaya koydukları kitle katliamına yönelik eylem türleri ile devrimcilerin denetiminde bulunan bölgelerde yaşayan insanları kesin bir tercih yapmaya zorlamaktadırlar. Devrimcilerin denetiminde olan bölgelerdeki işyerlerine ve özellikle dernek lokali ve kahvehane gibi yerlere karşı düzenledikleri baskın türü silahlı saldırılarla faşistler, bölgede yaşayanları, ya sinip devrimcilerden uzaklaşmak ya da devrimcilerle birlikte kendi bölgelerini bu faşist vahşete karşı savunmak yollarından birini seçmeye itmektedirler.

Böylece faşist hareketin şu son dönemlerde yürüttüğü iki tür eylem arasındaki bağıntı açığa çıkmış oluyor. Özel eğitilmiş faşist terör grupları ile gerçekleştirilen baskın, pusu türü eylemler ile devrimci, anti-faşist eğilimlere sempati duyan kesimleri pasifize etmek amaçlanırken; toplumun ikiye

ayrıldığı bölgelerde sıradan faşist militan ve sempatizanların basit provakatif eylemleri ile sağ eğilimli kitleleri, gitgide keskinleşecek ve daha kanlı, dönülmez boyutlara erişecek kitlesel çatışma hareketlerine itmek.

Biçimce birbirinden farklı bu iki eylem türü, iç savaş göze almış bir stratejinin parçaları olarak ele alınmalıdır. Bu açıdan bakıldığında ayrıca eklemek gerekir ki faşist hareket, söz konusu eylemler ile iç savaş kendisi için en elverişli koşullarda yapmayı hesaplamaktadır. Başka bir deyişle faşist hareket, Türkiye toplumunun haldeki durumunun bir iç savaş mümkün kıldığını görmekte, stratejisini bu imkân üzerine kurmakta ve eylemleri ile bu iç savaşın kendisi için en elverişli koşullarda başlamasına çalışmaktadır.

Gerek Türkiye toplumunun bir iç savaş mümkün kılacak durumda olduğu vargısını ve gerekse faşist hareketin yukarıda özetlenen türden bir stratejiye uyarlı davrandığı tesbitinin gerekçelerini daha sonra ayrıntılı biçimde açıklamaya çalışacağız.

Eğer bu vargılar, tesbitler doğruysa, sosyalist hareketin son derece önemli bir karar anında olduğu ve eylemini bunlara göre düzenlemesinin kaçınılmaz ve zorunlu bir görev olduğu da söyleniyor demektir. Bir iç savaşın mutlaka çıkacağını öne sürmüyoruz ama bugünkü koşullarda, sosyalist hareketin bir iç savaşın mümkün olabileceğini dikkate almasını, bu ihtimali mutlaka gözönüne almak zorunda olduğunu belirtmek istiyoruz.

Şüphesiz bu durumda sosyalist hareketin önünde, bir iç savaşın «askeri» niteliği ağır basan sorunları ile sosyalist-toplumsal hedefi gerçekleştirme mücadelesinin çok yönlü sorunlarının iç içe geçtiği karmaşık bir sorun vardır.

Ancak bu, sorunun eklektik, iki parçalı bir sorun olduğunu göstermez. Az sonra göreceğimiz gibi, Türkiye toplumunu bu noktaya getiren süreç, bir yanda bu olayların üzerinde cereyan ettiği toplumsal yapı ve hayat, sosyalist

siyasal - toplumsal hedefin gerçekleşmesine imkân veren değişimler geçirmekte, başka bir deyişle bu hedefin gerçekleştirilmesine elveren potansiyelleri ve eylem imkânlarını da oluşturmaktadır.

Bir iç savaşın mümkün olduğu tesbitine vardırıtan olguların analizinde, sosyalist siyasal eylemin içeriğini belirleyecek olan bu noktalar yeterince belirgin biçimde görülmektedir.

*

İç savaş mümkün kılacak bir durumun varlığından söz edebilmek için, yalnızca toplumda yaşayan insanların fiziki çatışmaya hazır iki kampa bölünmüş olması yetmez. Bölünmenin toplumun tüm kurumsal yapısını sarsmış olması ve böylece onların kendi aralarında ve içlerinde eskiden varolan uyumluluğu yitirmiş olmaları gerekir. Bunun yanı sıra ikiye ayrılan toplumun her kesiminin ötekenden ayrı bir hayat tarzı oluşturmaya yönelmesi ve «çatışma»nın aynı zamanda karşıt iki hayat tarzı ve bunun ifadeleri olan iki dünya görüşü, iki kültür ve ahlak anlayışı arasındaki çatışma biçiminde algılanıyor olması gerekir.

Türkiye toplumunun varolan durumunu bu ölçütler içinde inceleyeceğiz.

Türkiye toplumunun kurumsal —somut ifadesiyle örgütsel— yapısındaki bölünme en açık biçimde devlet aygıtında gözlemlenebilir. Gerek devletin bir mekanizma olarak ele alınışında ve gerekse bu mekanizmayı işleten devlet memurlarının tutum ve eğilimlerinde tesbit edebileceğimiz bu olgunun önemi şuradadır ki sınıflı toplumu karakterize eden, ayakta tutan temel ilişkilerden yönetici devlet - yönetilen toplum ilişkisi Türkiye toplumunun varolan durumunda geniş ölçüde işletilemez hale gelmiştir.

Türkiye'de devletin bir mekanizma olarak kapitalizmin gelişimine ayak uyduramaması, onun gereklerine cevap veremez duruma gelişinin çeşitli yönleri Birlik'in önceki sayılarının başyazılarında ayrıntılı biçimde incelenmişti.

Parlamentonun işlevini yitirmesi, yürütme aygıtının özellikle MC hükümetleri döneminde bütünsel işleyişten uzaklaşarak federatif kurallara göre işler hâle gelişi v.b. olgular üzerinde bu yazılarda öne sürülen görüşleri yineleyeceğiz. Burada belirtilmesi gereken nokta, bütün bu mekanizmaya ilişkin olguların, devletin etkinliğini azaltıcı nitelikte olmasıdır.

Fakat asıl önemli olgu, devlet mekanizmasını işleten geniş memur kadrolarının politikleşmesidir. Devlet kadroları toplumdaki genel siyasal bölünmeye uyarlı olarak başlıca iki kampa ayrılmışlardır. Bugüne değin toplumların yaşadığı büyük değişim dönemlerinde bile devlet mekanizmasının profesyonel kadrolarının geniş ölçüde bütünlüklerini korudukları ve «sivil toplum»un karşıt siyasal eğilimlere bölünmesi olayından etkilenmeyerek ya «sınıflar üstü» bir tavırla özel bir siyasal mihrak oluşturdıkları, ya da tüm tarafsızlık örtülerini atarak «düzen korucu» misyonları adına sağ siyasal hareketin hizmetine girdikleri hatırlanırsa; Türkiye'deki devlet kadrolarının geniş bir sol blok ve daha zayıf bir sağ bloka bölünmesi ve çoğu kez kendi yasal yönetsel eylem imkânlarını benimsedikleri siyasal eğilim doğrultusunda yorumlayan bir tutum göstermeleri olayının, ne denli ilginç ve önemli bir olgu olduğu görülür.

Türkiye'nin bugünkü durumunda, devletin temel baskı avgıtlarındaki profesyonel kadroların bile siyasal eğilimlere göre bölündüğünü görmekteyiz.

Devlet işletmelerinde çalışan teknik elemanlar, öğretmenler ve diğer memur kadrolar yanında, siyasal eğilimlerin hele sol siyasal eğilimlerin en az etkilediği —eğer bir etkilenme olursa bunun mutlaka sağ nitelikte bir etkilenme olduğu— polis kadrolarında bile siyasal ayrışma yürürlüktedir. Ve onlar da tıpkı diğer devlet memurları gibi yerine getirdikleri işlevi tartışma konusu yapmaktadırlar. Öğretmenlerin «Halk için öğrenim» v.b. sloganlarda ifadesini bulan siyasal - mesleki talep-

leri bir benzerini, sol eğilimli polis derneği POL - DER'in «halkın polisi olmak istiyoruz» sloganında bulmaktadır. Bu arada hatırlanmalıdır ki faşist eğilimli polis derneği (POL - BİR) üye sayısı itibarıyla POL - DER'den daha güçsüzdür.

Bu denli belirgin bir olgu olarak kendini duyurmasa bile Ordunun profesyonel kadrolarında da benzer bir ayrışmanın varolabileceği güçlü bir ihtimaldir. Bazı faşist eğilimli subay ve astsubayların bu siyasal harekete aktif destekte bulundukları gözönüne getirilir ve yine faşist hareketin subay - astsubay yetiştiren okullarda etkin olma girişimlerinin bir çok kanıtı, örneği hatırlanırsa, bunlara karşı etki - tepki yasasına uyarlı gelişmelerin olmasını güçlü bir ihtimal sayma yanlış olmayacaktır. Ayrıca şu da dikkate alınmalıdır ki Türkiye toplumundaki politikleşmenin tüm ülke çapında ve 20 yaşın hayli altındaki genç nesilleri de içine alacak biçimde yaygınlaşmış olması, ordu eratının siyasal açıdan «nötr» sayılamayacağını kanıttır.

Devlet kadroları içindeki bu bölünmenin doğal sonucu «devlet görevi»nin eskiden anlaşıldığı gibi «nötr» bir görev olmadığının bilincine varılmasıdır. «Devletin tarafsızlığı» düşüncesinin bir yanlısı; ve devlet eyleminin «düzeni korumayı» amaçlayan belirli, seçilmiş bir politikaya uyarlı olduğu ve dolayısıyla değerlendirilmesinin, nasıl bir düzenin korunmasının amaçlandığına göre yapılması gerektiği giderek berraklaşmaktadır. Bu durumda geniş memur kadroları «düzen» sorununun kendileri için hayati önemini kavramaktadır. Devlet memuruna aldattıcı bir «toplumu yönetmek» misyonuna sahip olduğunu propaganda ederek onda özgül bir memur ideolojisi yaratmaya çalışan ve memurun yalnızca genel aygıtın basit bir dişlisi olduğu gerçeğini bu ideoloji ile gizleyen siyasal anlayışların sınıflı toplumu korumak amacıyla oldukları; geniş memur kesimlerinin şu anda yarı bilinçle de olsa kavramaya başladıkları bir gerçektir. İnsanlar arasındaki eko-

nomik - sosyal, siyasal ve kültürel eşitsizlikleri üreten ve onayan bu yapının kaçınılmaz olarak devlet aygıtını gereksindiği ve dolayısıyla özerk bir devlet aygıtının varlığını kabul etmenin zorunlu olarak sınıflı toplumu ve onun bilinen tüm sonuçlarını kabul etmek anlamına geleceği... O halde bir memurun kendi hayatında da somut biçimde duyduğu sorunların çözüm imkânını bulması için herşeyden önce devlet aygıtını kendisi ve toplumun varoluş koşulu olarak görmemesi gerektiği, kendi memur eylemini tartışma konusu yapmak, yerine getirdiği işlevi eleştirmek zorunda olduğunu görmek; henüz geniş memur kesimlerinde yaygın değildir. Ama bu memur kesimi devlet hiyerarşisinin tepesinden gelen emirlerin basit bir yerine getiricisi de değildir. Bu emirleri, kararları yürürlüğe koymada sahip olduğu siyasal anlayış doğrultusunda belirli bir inisiyatif kullanmaktadır.

Devlet aygıtıyla toplum ilişkisinin sarsılmasına yol açan bu durumun, «düzeni korumak» isteyenlerce ne denli tedirginlikle karşılandığı bilinmektedir. Bunlar için sorun memurun siyasal eğiliminden önce, memur ile aygıt arasındaki memur ideolojisinin yerleştirdiği özdeşleştirme bağıntısının, kopmuş olmasıdır. Geçmişte de memurlar, şu veya bu siyasal eğilime sahip olabiliyorlardı. Ama kendilerini devletle özdeşleştirmekten kurtaramayan ve böylece kendilerini bilinçli ya da bilinçsiz biçimde toplumun üzerinde savan bu memurlar, mesafeli bir yakınlık duvdıkları sınıflarla aralarında özel bir statü farkını varsaymaktaydılar. Oysa şimdi özellikle sol eğilimli memurlar, kendilerini birer «emekçi» veya ücretli olarak niteleyebilmekte, diğer ücretli ve emekçi kesimlerle bu zeminde bir örgütsel birliğin mücadelesini vermektedirler.

Bu yüzden devleti restore etmek, devlet toplum ilişkisini yeniden kurmak için iktidara gelen ve amacının «toplumsal barışı» sağlamak olduğunu söy-

leyen Ecevit hükümetinin, ilk olarak memur derneklerini kapatma yollarını araması, buna şimdilik imkân bulamadığı için de CHP eğilimli memurların diğer sol eğilimli memurlarla birlikte bulundukları dernekleri likide etmeye çalışması gayet anlaşılır bir çabadır.

POL - DER'i kapatmaya çalışan ve TÖB - DER'i bazı «ilerici» eğilimlerin desteğiyle bölüp etkisiz bırakmaya çalışan CHP, şüphesiz kendi siyasal - toplumsal anlayışına göre tutarlı davranmaktadır. Bu durumda ve yukardan beri açıklanmaya çalışılan olguların ışığında, CHP hükümetinin toplumdaki çatışmanın «devletin etkin ve tarafsız gücü» ile önleneceğini ilân eden sözlerinin bir politikadan ziyade bir politik hedef olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü ortada hangi anlam verilirse verilsin tarafsız bir devlet gücü yoktur. Ya da ancak, taraflardan biri ve öbürü arasında yalpalayıp, değişik zamanlarda birinden biri yanında tavır alan bir kesim vardır. Bu bakımdan CHP hükümeti «tarafsız» bir devlet gücünü bizzat oluşturmak zorundadır. Kendisini «tarafsız» olarak sunacak, ama şüphesiz bir taraf olacak bir güçtür bu. «Toplumsal anlaşma» girişiminin de aynı amaca uyarlı olduğunu mutlaka belirtmek gereklidir. «Düzenleyici devlet»in isci ve işveren örgütlerince de kabulü, CHP hükümetinin «tarafsız devlet gücü»ne tekabül edecek sosyal tabanın oluşturulması çabası anlamına gelir.

CHP hükümeti, «tarafsız» devlet gücünü asıl olarak sol eğilimli memur derneklerinin «tabanı»ndan devşirmeye çalışacaktır. Sosyalist eğilimlilerin yönetiminde olduğu sol memur derneklerindeki memurlar, sosyalist toplum hedefinin siyasal yönü, sosyalist toplumda «memur» kategorisinin anlamı, bu özellikle bu derneklerde vurgulanması gereken noktalar üzerinde yeterli —hatta hiç— bilince sahip olmadıkları için CHP'nin başarısız kalacağı söylenemez.

Ancak CHP'nin «unuttuğu» bir şey vardır. Devlet - toplum ilişkisi bir ilişkidir, yani iki tarafça belirlenen, ikisinin

belirli durumlarında kurulup, bunların kendi iç değişim ve gelişimleriyle değişen bir ilişkidir bu. Sosyal demokrasi ile geleneksel «yönetici» ideolojisinin iç içe geçmesiyle oluşan CHP'deki egemen ideoloji, bu ilişkide belirleyici olanın «devlet» olduğunu kabul eder. Bu ilişkiye «devlet»ten bakar. Bu yüzden de «ilişki»nin sarsıldığı yani toplumun, devletin denetleyemediği bir hareketlilik içine girdiği durumlarda O, bunun nedenini «devlet»te arar. Devletteki «neden» ortadan kaldırıldığında toplumdaki «sonuç» ve sonuçlar da ortadan kalkacaktır. Sosyal demokratik perspektif budur.

Bu sosyal demokratik perspektifi tartışmak, onun «devlet»i kutsallaştıran faşizm gibi eğilimlerle belirsiz olan sınırını göstermek burada konumuz değil. Şu kadarını belirtelim ki bu konuda onunla sosyalist perspektif arasında kesin bir ayrım vardır. Sosyalistler —yukardaki deyimlerle konuşursak— «toplum»un neden, devletin de sonuç olduğunu, ve ayrıca tarihi bir sonuç olduğunu düşüncelerinin temeli sayarlar. Yani devlet, sürekli değişen toplumun, sürekli değişen ama varlığını hep sürdüren bir «sonucu» değil, toplumun değişiminin —gelişiminin— belirli bir noktasına kadar varlığını sürdüren bir «sonuç»tur.

Bu perspektif günümüz Türkiye'sinde gözlemlediğimiz devlet aygıtının bölünmesi olgusunun, toplumun nasıl bir gelişim noktasına tekabül ettiğini araştırır. Şüphesiz bunu yaparken devlet aygıtı yanında toplumun tüm örgütsel yapısının da benzer bir bölünmeyi yaşadığını dikkate alır. Yerleşim alanlarının mekansal bölünmesi (semtler, mahalleler v.b.) toplumu daha önce ayrı birimler oluşturarak yaşamaya zorlamış olan etnik ve dinsel ayrılıkların yeniden ve siyasal biçim altında bir bölünme etkeni olarak ortaya çıkışı, ayrı ekonomik - mesleki örgütler ve bunlar arasında ortak bir zeminin kesinlikle mümkün görülmeşi, «siyaset» ile ilgisi

yok sayılan spor, müzik, sinema gibi alanlar dahil tüm toplumsal faaliyet alanlarındaki insanlar ve bunlara ait örgütler içinde ve arasında belirginleşen bölünme... bütün bu olgular; Türkiye toplumunun yüzyıllardır biriktire geldiği çatışma unsurlarının uygun bir tarihi anda dışa vurmasının görünür örgütsel sonuçlarıdır. Geleneksel toplum yapısının kapitalizmin gelişmesiyle değişime zorlanması bu uygun tarihi anı —momenti— yaratmıştır.

Türkiye toplumunun kültür dünyası da yukarıda özetlenen örgütsel bölünmeye uyarlı, ona paralel bir bölünme, ayrışma sürecini yaşamaktadır. Türkiye tarih boyunca genel Doğu ve Batı kültürlerinin karşılaştığı bir alan oldu. Bunlar, bazan gerici ve eklektik sentezlerinin (son dönem Osmanlı egemen sınıfı kültürü) görülmesine karşılık, genellikle ayrı kültürel yapılar olarak aynı mekân içinde yaşandılar. 1970'lere kadar olan bir egemen zümre mensubunun benimsediği Batı —kapitalist— kültürü, kapitalizmin gelişmesinin bir sonucu olarak daha geniş toplum kesimlerini de etkilemeye başladı. O döneme kadar siyasal otorite resmi kültür politikasını ve kültürün yaygınlaşması olarak belirlemişti. Son AP hükümeti ve —12 Mart yönetimlerinden sonra da— MC hükümetleri siyasal amaçlar için geleneksel İslami kültüre devlet desteği sağlama yoluna girdiler. Faaliyet alanları alabildiğine genişlemiş çağdaş topluma yapısı gereği yetmeyen, onu biçimlendirmeye çalışmak istedikçe kendi öğelerine ayrıarak, vaktiyle sahip olabildiği bütünselliği yitiren, bünyesine almak zorunda olduğu yeni değerler ile eski değerler sistemi çelişen İslami —ya da İslam - Türk kültürü; bugün sağ cephede gördüğümüz kültürel kaosu yarattı. Kapitalist kültürün dekadan ve biçimsel ürünlerinin müşterisi, benimseyicisi olma özelliğini tarihi boyunca sürdürmüş ve bugün de sürdürmekte olan yerli egemen sınıfın da siyasal gerekçelerle bu genel sağ cephe içinde yer alışı, buradaki kül-

türel kaosa, bir çöküş kaosu manzarası vermektedir.

Toplumsal bölünmenin sol tarafında da bir kültürel kaos vardır. Öteki cephe de belli kültür kalıplarının onarımı ve bunların yetmezliğinden doğan umutsuz, öfkeli bir iç çatışma sözkonusudur. Oysa, burada varolan gerilim, içerik ve biçimce yeni bir kültürün oluşturulması yönündeki çabaların çatışmasından doğmaktadır. Ulusal ve evrensel kültürün bir sentezini yapmaya çalışan çeşitli eğilimlerin belli bazı kalıplar içinde arayışlarını sürdürmeleri —örneğin en açık biçimde müzik alanında görülen aranjman, arabesk v.b. türleri ve halk türkülerinin melodik kalıplarının devrimci temaları işleyen güftelere uyarlanması gibi— yanında yeni bir kültürün oluşturulması yönünde çabalar da görülmektedir. Evrensel bir kültürün, Türkiye'nin kendi kültürel ortamına, öteki toplumlarda varolan bazı kültürel kalıplarının dahil edilmesi, bu tür çabaların diğer toplumlarca da yapılması sonucunda oluşacağı anlayışı yerine, evrensel kültürün, her şeyden önce, bugüne değin birbirinden ayrı ve kendi kuralları içinde geliştirilen çeşitli türlerinin, aralarındaki suni duvarları yıkarak kaynaştırılması sonucunda oluşacağı anlayışı daha bir bilinçle yerleşirse; bugün Türkiye toplumunun sol kesiminde rüşeym halinde gözlemlenebilen bazı gelişmeler, zengin —ve evrensel— bir kültürün oluşmasına katkıda bulunabilir.

Türkiye toplumunun haldeki durumunu karakterize eden örgütsel ve kültürel bölünme ve ayrışma olgusu, Türkiye toplumunun tarihsel gelişim sürecinin özgüllüğünden kaynaklanan bu olay, devlet aygıtında, devlet kadrolarında gözlemlediğimiz ayrışmanın nedenidir. Tarihi boyunca güçlü bir devlet aygıtı altında «sessiz» yaşayan ve onun yukardan belirleme girişimlerine tabi olmamakla birlikte, buna karşı sözü edilir tepkilerde bulunmayan Türkiye toplumu, şu anda devletin yönlendirme kanallarının dışında ve kendi içinde he-

saplaşarak yeni bir toplumsal hayatı oluşturma evresini yaşamaktadır.

Sağ cephe için şüphesiz bu arayış sözkonusu değildir. O, kendisi için elverişli olan eski toplumsal durumun, devlet otoritesinin daha yoğun kullanılmasıyla yeniden ihyasını istemektedir. Bu cephede gerek örgütsel, gerek kültürel ve düşünsel alanda değişik deneyecek hiç bir şey gözlemlenmemekte, ve bu kısırlık şiddet ve öfke dozunun artışına yol açmaktadır.

Genel sol cephe içinde yeralan CHP, bir yandan öbür cephenin ideolojik motiflerini —devlet ve milliyetçilik gibi— sosyal demokratik bir program içinde kullanarak şimdilik her iki cephe arasında bir uzlaştırıcı rolü oynarken, bunu «devletin tarafsız ve etkin gücü» ile siyasal araçlarla sağlamaya çalışırken, öte yandan bu uzlaşmanın kalıcılığını mümkün kılacak toplumsal örgütleniş modelini oluşturmaya çalışmaktadır. İsveç, Almanya sosyal demokrat modellerinden Yugoslavya'nın «özyönetim» modeline ve son yıllarda kapitalist metropollerde geliştirilen modern popülist modellere kadar bir dizi alternatifin temsilcileri CHP içinde yer almaktadırlar. Bu çeşitli modellerin ortak noktası, ekonomik - meslekî örgütlerin üst yöneticileri ve yüksek devlet görevlilerini içeren «demokratik» bir temel kararlar platformunu öngörmeleridir. CHP hükümetinin TÜRK - İŞ'le yapıp, DİSK'e de kabul ettirmeye çalıştığı «toplumsal anlaşma»nın en önemli kısmı olan «yönetime katılma» ile sağlanmak istenen şey, budur. İşçi temsilcileri devlet işletmelerinde yüksek dereceli bürokratlar ile, özel girişimlerde kapitalist sınıf ile «işletmelerin çıkarı» ekseninde bir araya gelecek ve bu ortak temel üzerinde anlaşacaklardır.

Burjuva demokrasisinin en son biçiminin, tam bir elitler demokrasisi —özünde diktası— haline ulaşmış olan bu siyasal düzen alternatifinin karşısında sosyalist hareket Türkiye'nin yukardan beri anlatılan durumunda nasıl bir eylem programıyla çıkabilir? Bu ta-

rihsel dönemde CHP ile birlikte bulunduğu genel «demokratik cephe» içinde nasıl bir demokrasi anlayışı ve uygulaması ile kendi farklılığını açık seçik ortaya koyabilir? Bu «demokrasi» ile faşistlerin grup veya kitlesel saldırılarına karşı savunmanın gerekleri nasıl birleştirilebilir, birbirine uyumlu kılınabilir?

Kent ve kasabanın bütünlüğü içinde biçimlenmiş olan yöresel hayat, bölgelere ayrılma ile altüst olmuş durumdadır. Mevzii çatışmaların kronik hale geldiği ve her an kitlesel veya grupsal bir saldırının beklendiği ortamda hayatın eski akışı sekteye uğramıştır. Bu durumda sosyalist hareket, yalnızca saldırıya karşı savunma önlemleri ve buna ilişkin düzenlemelerle yetinemez. «Bölge» içindeki toplumsal hayatı, bütün ilişki biçimlerini, faaliyet türlerini kapsayacak ve bunları topluluğun ortak varoluşu amacıyla birleştirebilecek bir örgütsel hareketi başlatabilmelidir. Savunma ve bölgesel hayatın gerekleri orada yaşayan insanların tümünün katkısıyla ve buna imkân hazırlayan aydınlatıcı çalışmalar ve örgütlenmeler yoluyla gerçekleştirilebilir. Bölge hayatının gerektirdiği kararların oluşturulması, seçimi ve uygulanması süreçlerine tüm topluluğun katılımı yolunda çabalar, bu sürece daha aktif ve yetkin biçimde katılımı sağlayacak, bu ihtiyacın gerekliliği bilincini verecek bilgilendirme ve kültürel faaliyetler içinde, bölgede yeni bir hayat tarzının siyasal-toplumsal dokusu biçimlenmeye başlayacaktır. Aile birimi içinde yapılagelen çocuk bakımı, eğitimi ve okullarda olağan öğrenimin sekteye uğramış, belki de fiilen yok olmuş olmasının doğurduğu ihtiyacın klâsik biçimlerden uzak tarzda düzenlenmesi vb. faaliyetler içinde yeni, kolektif ilişkilerin gelişmesi mümkün olabilecektir.

Başından beri metropol kentlerde umduğunu bulamamış olan ve buralarda şimdilik denetimde tutabildiği yerlerde bir işgal kuvvetinin davranışlarını gösteren faşistler; metropol kentlerde küçük saldırı grupları ile kitle kat-

liamına yönelik baskınlar, pusular düzenlemektedirler. Türkiye'nin orta bölgesine göre çok zayıf oldukları metropol kentlerde bu tarz eylemlere girişmeleri, kendileri için elverişli bir içsavaş ortamı hazırlama amacına uygundur.

Sırf devrimcilerin denetimindeki bir semtte yaşadıkları için öldürülen bölge halkı, bu cinayetleri işleyenlere değil, canilerin neden gösterdikleri devrimcilere tepki duyup, onlara gösterdikleri sempati ve desteği çeker ve bu yolla faşistlerin hışmından uzak kalacağını sanan bir tutuma girerse —faşistlerin de beklediği budur—, metropol kentlerde yaşayan geniş kesimlerin apolitize edildiği, siyasal ağırlıklarının azaldığı veya iyice edilginleştirildiği bu durumda, Türkiye'nin orta bölgesinin siyasal önemi artacak ve bu bölge Türkiye'deki siyasal atmosferi belirleyebilir hale gelmiş olacaktır. Burada az da olsa sayısal çoğunluğa sahip genel sağ cephenin ve onun en faal unsurları olarak faşistlerin olaylara yön verme imkânları artacak ve şu anda sahip oldukları taktik saldırı inisiyatiflerini, stratejik inisiyatife dönüştürmüş olacaklardır.

Eğer ileri sürdüğümüz gibi faşistler kararlı, hesaplı biçimde bir içsavaş hazırlıyorlarsa —aynı içsavaş sonucu, faşist partinin merkezi bir kararının uygulanması olarak değil, onun şu ana kadar denetleyebildiği ama artık denetleme gücünü yitirip kuyruğuna takıldığı kendi kitlesel hareketinin umutsuz kendiliğinden eylemi ile de doğabilir— Türkiye gibi kapitalizmin büyük ölçüde egemen olduğu bir toplumda metropol kentleri yanına almadan veya onları eylemsiz edilgen hale getirmeden bunu başlatamazlar. Bugüne değin büyük çabalar göstermelerine, bir dizi kitlesel cinayet işlemelerine, yığınla gözdağı ve terör eylemine başvurmalarına karşın, metropol kentlerini sindirememişlerdir. Bu bakımdan önümüzdeki aylarda Türkiye'nin büyük kentlerinde yaygın bir faşist terör kampanyası ile

karşılaşmak çok muhtemeldir. Eğer şu sıra bu kentler görece sakin ve faşist eylemlerin ağırlığı ülke içine kaymışsa bunun nedeni sanmıyoruz ki CHP hükümetinin ünlü «sivil sıkıyönetim» önlemleridir. Faşist hareket şu sıra kendi stratejik alanını hazırlamaktadır.

Büyük kentlerde özel faşist cinayet müfrezelerinin eylemlerini kesin olarak etkisiz bırakmak, önlemek imkânı olmasa bile, bunların elde etmeyi umduklarının tersine bir siyasal-toplumsal tepki oluşturabilme imkânları vardır sosyalistlerin. Bunun için şu anda en önemli imkânlar, sendika ve meslekî örgütler içinde, bunlar aracılığıyla bulunabilecektir.

Ancak öyle anlaşılmaktadır ki Türkiye sosyalist hareketinin genel alanı içindeki bazı «ilerici»lerin, örgüt zaptetmekten öte bir amacı yoktur. CHP hükümetinin az önce anlatılan amacına uyarlı olarak sendika ve meslek örgütlerinde uygulamaya koyduğu politika bu «ilerici»lerin desteğinde yürütülmektedir. Üyelerinin büyük çoğunluğu ya devletin bürokratik mekanizmasında veya devlet işletmelerinde çalışan memur ve teknik elemanların meslekî örgütlerini elde etmeye çalışan CHP, bugüne değin bu örgütlerin yönetimini ele geçirmek için «ilerlemeci» eğilimle ittifak ettiyse, bu, hiç de raslantı ve iki ayrı siyasal anlayışın mekanik birlikteliği değildir. «İlerlemeci»lerin otokratik anlayışları ile CHP'nin elitler demokrasisi aynı siyasal anlayışın iki biçimidir. DİSK'te ve ele geçirdikleri her örgütte ne denli «ilerici demokrat» oldukları görülmüş bu eğilim, son TÖB-DER olayında bir kez daha kendini sergiledi. Şimdi, CHP'nin herhalde «etkin ve tarafsız» bir mahkemeden kendisi ve «ilerlemeci»ler adına aldıracağı bir karara dayanarak TÖB-DER'i zaptetmeye çalışan bu eğilim, TÖB-DER üyelerinin açık çoğunluğunun karşısında olmasına rağmen —herhalde «ileri demokrasi» adına— yaptığından hoşnuttur.

Türkiye'de sosyalistler; faşizme karşı, demokrasi cephesinde ve bu kavra-

mın ifade ettiği şeye tam anlamını veren, kazandıran bir anlayışın savunucuları olarak yer almak göreviyle karşı karşıya iken, şüphesiz «ileri demokrasi»cilerin bu durumlarıyla bu cephe içinde gerçekten yer alabilir olup olmadıklarını da düşüneceklerdir.

1975 yılında, **Birikim**'in hazırlıklarını yaparken, böyle bir derginin etkinliğinin, ancak kitap yayını ve ayrıca üç aylık bir çeviri dergisinin yayınıyla birlikte bir bütünlük kurulabileceğini düşünmüş, bu düşüncemizi **Birikim**'in ilk sayısında açıklamıştık. O zamandan bu yana, istediğimiz hızda ve yoğunlukta olmasa da, kitap yayınına başlattık ve sürdürdük. Ama üç aylık çeviri dergisi tasarımızı gerçekleştirme imkânını bu yakınlarla kadar bulamadık.

İlkbaharda, böyle bir dergiyi gerçekleştirme yolunda bazı çabalara giriştik. Ne var ki, bugünün teorik-politik koşullarında, üç aylık bir dergi, özellikle dışarıdan haber getirme bakımından yetersizleşmişti. Çeşitli tartışmalardan sonra, ayrı bir çeviri dergiyi yayınlamaktansa, bu derginin işlevini **Birikim**'le bütünleştirme yolunu seçtik. Elinizdeki bu sayının «Ağustos/Eylül» sayısı olması gerekiyordu. Ancak, bu sayıya giren yazıların çokluğunu düşünerek Ekim ayını da kattık ve böylece, **Birikim**'de bundan sonra yapılacak değişiklikler için zaman kazanmış olduk. Kasım sayısından başlayarak, derginin sayfalarını iki forma kadar artırıyoruz.

Bu sayfalarda yapmaya çalışacağımız işleri sıralayalım. Öncelikle önem verdiğimiz konu, sosyalistleri yakından ilgilendiren dünya olayları üzerine haber ve bilgi aktarmak olacaktır. Bu amaçla, çeşitli yabancı dergilerde yayımlanan inceleme ve yorumların çevirisine geniş çapta yer vereceğiz. Ama, imkânlarımız ölçüsünde, bilgileri aktarmada dış kaynaklara bağlı kalmamak için, derlemeler, genel gözden geçirme yazıları da üreteceğiz. Bütün dünyada dikkatleri üzerine çeken ülkelere, bölgelere, olay-

lara ve sorunlara bu tür incelemelerin kapsamı içinde eğileceğiz. **Birikim**'in yurt dışındaki sosyalistlerle gelişen ilişkileri içinde, sırasında yabancı uzmanlardan da belli konularda yazı isteyebileceğimiz kanısındayız.

Haberlerden söz ederken, haberle amaçlanan **bilgilenme düzeyi**'ni iyi düşünmek gerekiyor. Bir tür —yani belirli bir derinlik düzeyinde— haberi gazetelerden izlemek genellikle mümkün. Ancak bu tür izleme, varolan bir bilgi birikimi üstüne bir ekleme olarak gelmediği için, zorunlukla eksik kalıyor. Bir gazetede, örneğin Etyopya'da bir toprak reformu girişimi üstüne haber okuduğumuzda, bundan ne sonuç çıkaracağız? Genel olarak «toprak reformu» üstüne bir bilimiz var; bunu yapan kimselerin muhtemel niteliği üstüne genel tahminlerimiz var. Bu tür tahminlere davanarak, sözkonusu ülkede burjuva-demokratik «ilerici» nitelikte bir işler yapıldığına, radikallerin iktidarda olduğuna v.b. karar verebiliriz. Ama Etyopya'nın gerçek yapısını, toplumsal formasyon olarak özgül ve tarihi koşullarını bilmediğimiz için bu tahminlerimiz bizi fazla ileriye götürmez.

Arka-planın anlaşılmasına yönelik, haber çerçevesini aşan bilgileri nereden edineceğiz. Özellikle yabancı dillerde yayımlanan —Türkiye'de birkaç yetersiz benzeri olan— haftalık veya aylık, genel burjuva perspektifi içinde yayın yapan organlara güvenmek için pek az sebep var. Bunların yaptığı her yayın, yerine göre devletlerin, yerine göre şirketlerin, yani çeşitli çıkarları temsil eden kurumların kesin denetimi altında. Neyi abarttıkları, neyi gizledikleri veya çarpıttıkları, konuyla ilgili başka bilgiler elimizin altında olmadıkça, hiç belli değil. Şu halde bu tür yayınlardan çıkarabileceğimiz bilgi, ancak başka bilgilerimizle bütünleştğinde gerçekten yararlı olabilir.

Buna karşılık, aynı bilgilenme düzeyi —bilgi derinliği— içinde yayın yapan «sosyalist» organlara da güvenmek mümkün değil. Şimdiye kadar sık sık değindiğimiz gibi, sosyalist hareketin

bugünkü kutuplaşması içinde, dünyanın herhangi bir noktasında çıkan bir olay için hangi mihrakın hangi teşhisi koyacağı önceden bellidir. Dolayısıyla bu tür yayınları okuyarak —mihrakın bakış açısını benimsemişsek eğer— ancak kendimizi doğrulayabiliriz, ama gerçek bir bilgi edinmiş olmayız. Bu artık öyle bir aşamaya vardı ki, belli bir grubun politikasını kabullenen, politik bir bağlanma ihtiyacını bu biçimde de olsa gidermeye katlanan bir kimse bile, girdiği taahhüt altında verili bir durum karşısında yukarıdan sunulan yorumu ve açıklamayı kabul etse, dışa karşı bunu savunsa da, alttan alta, olayın içyüzünü öğrenme merakını da taşıyor. Sorun da bu içyüzü deyiminde düğümleniyor zaten. **Birikim**'e ekleyeceğimiz yeni bölümde erişmeyi amaçladığımız yer, olayın içyüzü.

Ama bir olayın içyüzünü gerektiği anda sergileyebilmek için, olayın arka-planını izlemiş olmak, bilmek gerekir. Şimdiye kadar Kamboçya hakkında köklü bir bilgi kaynağından yoksun idiysek, çoğumuzun ister istemez yaptığı gibi, olayı «bizimkilerin» empervalizme karşı «kahramanca savaşı» filan gibi sınırlı nosyonlar içinde izlediysek, bugün bu ülkeyle ilgili olarak aldığımız haberler bizi şaşkına çevirir, bunların çoğuna inanmak dahi istemeyiz. Şu halde, istediğimiz düzeyde bilgi aktaran bir «haber bölümü», sadece olaylar çıktığı anda orada burada yayımlanmış haberleri derleyip bir araya getirerek iletmekle yetiniyorsa, mümkün olamayacaktır. Özlenen derginin, dünyanın her yerinde olup biteni, olaylar ve sorunlar ön plana çıkmazdan önce zaten izlemekte olması gerekir. Bu ise, bireysel çabaları aşan, ortak bir çalışma grubunun üstesinden gelebileceği bir iş. Bunları söyledikten sonra, yeni bölümde tasarlanan çalışma tarzı üstünde durmamız gerekiyor.

ÇALIŞMA İLKELERİ

Hiçbir çalışma ideal koşullardan başlayamaz. Her zaman için, verili başlangıç koşulları vardır. Sorun, bu verili ko-

sullar içinde optimum bir noktadan başladıktan sonra, bilinçli bir çaba harcamasıyla, söz konusu ideal koşullara mümkün olduğunca yaklaşmaktır. Burada sözünü ettiğimiz türden yayın faaliyetleri, kadro, ilişki, her şeyden önce de para ve maddi imkân gerektirir. Bunları soyutlayarak söze devam edelim.

İlkin, aktarılacak bilginin kaynakları sorunu var. Üstlenilen işin üstesinden gelmek, dünyadaki yayınları sistemli biçimde izlemekle mümkün. Biz, İngilizce, Fransızca, Almanca dillerinde yayımlanan çeşitli sosyalist dergilerle ilişki kurmak çabasına girerek bu işe başladık. Yazı kurullarına yazarak dergi değişik tokuşu önerdik. Şu anda, birçok dergi ile bu tür ilişkilerimiz kuruldu. İtalyanca ve İspanyolca, ayrıca Yunanca, Rusça ve Farsça yayınları da izleyebiliyoruz. Gene de, bu tür değişik tokuş birçok önemli yayın organı için geçerli olmadığından, geri kalanlara düzenli biçimde abone olmak gerekiyor. Bunun da para yükü bir hayli ağır.

Dergilerin sadece elde edilmesi de şüphesiz yeterli değil. Bu işin verimli olabilmesi için, yazıların sınıflandırılması, yani fişlenmesi gerekiyor. Merkezi —ve iyi işleyen— bir kartlama sistemi kurulduktan sonra, hiç değilse başlangıçta, bazı yayınları dışarıda izleyip karta geçirmek de mümkün. Böylece, nevin nerede olduğu bilinince, gerekli anda kamu kitaplıklarından da yararlanılabilir.

Gelen dergilerle bir çeşit-sürekli yayın kitablığı kurulurken, buna başka tür arşivlemelerin de eklenmesi gerekiyor: öncelikle, Türkiye'de çıkan gazetelerin küpür arşivleri. Ayrıca, Türkiye'de çıkan dergi ve kitapların da sisteme alınması. Bunlardan başka, mali bakımdan en önemli sorun da, yabancı dilde yayımlanmış kitaplarla broşürleri sağlamak. Çünkü bu tür bir iş ilerledikçe, olavları sürekli yayınlardan izlemenin yetersizliği kendini hemen belli ediyor. Dünyanın dört bucağıyla ilgili ekonomik, sosyolojik, politik v.b. kitapların elde edilmesinin ne kadar güç —ve pahalı— bir iş olduğu da yeterince açık.

Bilgi kaynaklarını ve bunların çıkarıldığı sorunları kısaca özetledik. Şüphesiz, bu kaynaklar üstünde çalışan kadrolar olmadıkça böyle bir arşivin de herhangi bir anlamı olamaz.

Öncelikle belirli kıtalar veya kıta-içi bölgeler üzerine sürekli çalışacak komisyonlar kurmayı düşündük. Nesnel imkânların elverdiği oranda, her komisyonda hiç değilse üç ana yabancı dili bilen kişilerin bulunması ve olayları farklı kaynaklardan izlemesi gerekiyor. Bu gibi düzenlemeler de, çalışmanın gerçek süreci içinde, kâğıt üstünde görüldüğü kadar kolay olmuyor. Varolan komisyonlarda bütün eksiklikler henüz tamamlanmadı.

Bu komisyonlar, üyelerinin bildiği dillere ve özel ilgi alanlarına göre bir iş bölümü çatısı kurarak, kendilerini hem uzun-vadeli, hem de kısa-vadeli çalışmalara uyduracaklar. Örneğin Latin Amerika ile ilgili önemli bir haber varsa, komisyon bunu seçecek, çevirecek ve yayına hazır hale getirecek. Söz konusu haber Arjantin üstüne olabilir; öte yandan, komisyon üyeleri bos kalan vakitlerinde Arjantin üstüne bir tez yazarcasına bilgi toplamaya ve bu toplumun sorunlarını bir bütün olarak görmeye çalışacak, hazırlanacaklar. Zaman zaman, çeşitli komisyonlar —örneğin Afrika komisyonu ile Güney-Doğu Asya komisyonu— bir araya gelerek, birbirlerine kendi araştırma alanlarıyla ilgili bilgileri verecekler v.b. Bu arada belirtmemiz gereken bir husus, yabancı dil bilmevenlerin de bu komisyonlarda yer alacağı.

Kültür, bilim, kadın sorunu gibi konularda da komisyonlar olacak. Bunların sayısı gelecekte yapılan işlerin çoğalmasına göre artabilecek. Çalışmaların merkezi zorunlu olarak İstanbul'da; ama şimdilik Ankara'da da ilişki kurularak temas edilecek, oralarından hem kaynak, hem de çeviri veya telif yazı edinilecek.

Komisyonlarda çalışan arkadaşların yüklendikleri işlerde gelişmelerini iki düzeyde ele alabiliriz. Birincisi daha kısa-vadeli ve daha teknik bir sorun; çeviri yapmak. Bir yabancı dili bilen herkesin iyi çeviri yapamadığını, biz Türkiye'li belki herkesten daha iyi biliriz. Çeviri yapmanın gerektirdiği bilgilerin bir bölümü bireysel yoldan edinilir elbette. Ama bazı temel anlayışlar, bilgiler ve teknikler, seminer çerçevesi içinde de sağlanabilir, iletilebilir. Bu amaçla, güz aylarında bir ilk-deney olarak çeviri üstüne bir seminer yapacağız.

Ama bu arkadaşların iyi çeviri yapmayı öğrenmeleri de başlı başına bir amaç değil. Bundan daha önemlisi, topladıkları bilgileri yazı haline getirebilen kişiler olmaları. Gerek bölgeler, gerekse birtakım dünya sorunları üzerine, «genel gözden geçirme» niteliğinde yazılar hazırlamanın, yazarlık için bir ön basamak olabileceği kanısındayız. En kısa biçimde dile getirilecek olursa, şimdi var olan yapıyı ileride bir Mark-

sist araştırma merkezine dönüştürme tasarısının bir parçasıdır bu.

Dergiye eklenen bölüm çerçevesinde tasarlanan çalışma ilkeleri, özetle, bunlar. Yetersizlikler, imkânsızlıklar, akla gelmeyen türlü engeller olacaktır. «hesap-dışı» etmenleri de aslında hesabın içine katmak gerekir. Ama amaçların genel doğrultusu böyle; güç, ama imkânsız değil.

Son olarak, bu tür çalışmanın herkeşe, özellikle gençlere açık olduğunu, her düzeyde çalışmak isteyen kimselere bir iş bulunacağını ve bunun bizleri fazlasıyla sevindireceğini belirtmek isteriz. Eleştiriye de, katkılara da açıktır yapısı. Kişilerle ve hattâ kurumlarla işbirliği de yapabilir. ■

Birikim